

O'ZBEKISTONNING IQTISODIY O'SISHIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNING O'RNI

Rashidov Bahodir

Millat Umidi universiteti

Xalqaro biznes fakulteti

Biznes boshqaruv yo`nalishi 3-kurs talabasi

Tel: +99891 538 37 19

Email: rashidovbahodir53@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqoladakichik va o`rta korxonalarining O`zbekiston iqtisodiy rivojlanishiga qo`shgan salmoqli hissasi o`rganiladi. Kichik va o`rta korxonalar ish o`rinlarini yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va YaIMga hissa qo`shishda, ayniqsa, qishloq xo`jaligi, ishlab chiqarish va xizmat ko`rsatish kabi sohalarda muhim rol o`ynaydi. Maqolada KO`B o`shini qo`llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosati, jumladan, tartibga solish islohotlari, moliyaviy qo`llab-quvvatlash va biznesni rivojlantirish dasturlari chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, u kichik va o`rta korxonalar duch keladigan muammolar, masalan, moliyalashtirishga cheklangan kirish, tartibga solish to`siqlari va yirik korxonalarining raqobatini ta`kidlaydi

**Kalit so`zlar:** O`zbekiston iqtisodiyoti, kichik va o`rta korxonalar, raqamli transformatsiya, investitsiya, eksport imkoniyatlari, tadbirkorlik

O'zbekistonda kichik va o`rta korxonalar (KO'B) xodimlar soni va yillik daromad kabi aniq mezonlarga ko`ra tasniflanadi. Odatda, **kichik korxonalar** 100 kishigacha ishchilari bo`lgan korxonalar deb ta`riflanadi, **o`rta korxonalar** esa 100 dan 250 gacha. Daromad chegarasi ko`pincha tarmoqqa xos bo`lib, qishloq xo`jaligi, xizmat ko`rsatish va ishlab chiqarish kabi tarmoqlar uchun turli chegaralarga ega. Ushbu tasnif juda muhim, chunki u ushbu korxonalar faoliyat yuritadigan qo`llab-quvvatlash va tartibga solish muhitini, jumladan soliq imtiyozlari va davlat resurslaridan foydalanishni belgilaydi. so`nggi o`n yil ichida kichik va o`rta korxonalar mamlakat iqtisodiy o`shiga asosiy hissa qo`shuvchilar sifatida tobora ko`proq e`tirof etilmoqda. Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va tabiiy resurslarga qaramlikni kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy islohotlar natijasida qishloq xo`jaligi, ishlab chiqarish, chakana savdo va xizmat ko`rsatish kabi sohalarda kichik va o`rta biznesning roli kengaydi. Ayni paytda O`zbekistonda kichik va o`rta korxonalar **mamlakat yalpi ichki mahsulotining qariyb 55 foizini** tashkil qiladi va ishchi kuchining salmoqli qismini, xususan, qishloq joylarida ish bilan ta`minlaydi. Hukumat iqtisodiy rivojlanishni rag`batlantirish, eksportni ko`paytirish va mamlakatdagi umumiy ishbilarmonlik muhitini yaxshilashga qaratilgan kengroq maqsadi doirasida kichik va o`rta biznes o`shini rag`batlantirish uchun tartibga soluvchi islohotlar va moliyaviy qo`llab-quvvatlash kabi turli tashabbuslarni amalga oshirdi. Global miqyosda kichik va o`rta korxonalar **biznesning 90 foizini va jami bandlikning 50-60 foizini** tashkil qiladi, bu ularning inklyuziv iqtisodiy o`sh va barqarorlikni ta`minlashdagi muhim rolini ko`rsatadi. Bundan tashqari, ular tadbirkorlikni rivojlantiradi va o`zlarining moslashuvchanligi va bozorga yangi mahsulot va xizmatlarni olib kirish qobiliyati orqali innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim rol o`ynaydi.

O'zbekistonda kichik va o`rta biznes uchun asosiy tarmoqlar

1. Qishloq xo'jaligi va qishloq xo'jaligini qayta ishlash:

Qishloq xo'jaligidagi kichik va o'rta korxonalar O'zbekiston iqtisodiyotini o'zgartirishda muhim rol o'ynaydi, ayniqsa, qishloq xo'jaligi xom ashyosiga qo'shimcha qiymat qo'shadigan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash orqali. Bu korxonalar zamonaviy dehqonchilik texnikasi, barqaror amaliyot va issiqxona va tomchilatib sug'orish kabi innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali hosildorlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Ishlab chiqarish va hunarmandchilik:

Ishlab chiqarish sohasida kichik va o'rta korxonalar to'qimachilik va kiyim-kechakdan uy-ro'zg'or buyumlari va qurilish materiallarigacha bo'lgan keng turdagi tovarlarni ishlab chiqarishda muhim ahamiyatga ega. Ular, ayniqsa, eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarish, O'zbekistonning paxta kabi boy tabiiy resurslaridan unumli foydalanib, jahon bozoriga tayyor mahsulotga aylantirishda faollik ko'rsatmoqda.

3. Chakana savdo va xizmat ko'rsatish:

O'zbekistonda chakana savdo va xizmat ko'rsatish sohasida ichki iqtisodiyotga sezilarli hissa qo'shadigan kichik va o'rta korxonalar ustunlik qiladi. Shaharda ham, qishloqda ham kichik va o'rta korxonalar iste'mol tovarlari savdosining katta qismi uchun mas'ul bo'lib, aholining kundalik ehtiyojlarini qondiradigan muhim mahsulot va xizmatlarni taklif qiladi.

4. Texnologiya startaplari:

Rivojlanayotgan texnologik startaplar O'zbekiston biznes landshaftini qayta shakllantirmoqda, Kichik va o'rta bizneslar elektron tijorat, fintech va dasturiy ta'minotni ishlab chiqish kabi sohalardagi innovatsiyalarning katta qismini boshqarmoqda. Ushbu startaplar biznes va iste'molchilar o'zaro munosabatlarini o'zgartirib, onlayn xarid qilish, to'lov tizimlari va raqamli marketing uchun yangi echimlarni taklif qilmoqda.

O'zbekistondagi kichik va o'rta korxonalar xalqaro bozorlarga, xususan, mintaqaviy savdo kelishuvlari va raqamli platformalar orqali kirish uchun katta salohiyatga ega. Markaziy **Osiyo mintaqasi** yirik bozorlarga, jumladan, Rossiya, Xitoy va Qozog'istonga yaqinlikni taklif etadi, bu esa o'z mahsulotlarini eksport qilishga intilayotgan O'zbekiston KO'B korxonalari uchun foydali bo'lishi mumkin. **Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqi (YEOD)** kabi savdo shartnomalari tariflarni pasaytirish va bojxona tartiblarini soddalashtirish orqali ushbu bozorlarga kirishni osonlashtiradi. Bundan tashqari, elektron tijoratning o'sishi kichik va o'rta korxonalar uchun milliy chegaralardan tashqarida ham mijozlarga erishish uchun yangi yo'llarni ochdi. **Uzum** va **OZON** kabi platformalar mahalliy korxonalariga o'z mahsulotlarini onlayn sotish, mijozlar bazasini kengaytirish va savdo hajmini oshirish imkonini beradi. Ushbu imkoniyatlardan foydalangan holda kichik va o'rta korxonalar o'z daromadlarini diversifikatsiya qilishlari, ichki bozorga qaramlikni kamaytirishlari va global miqyosda raqobatbardoshligini oshirishlari mumkin.

O'zbekistonda kichik va o'rta korxonalarining o'sish prognozlarini:

O'zbekistonda kichik va o'rta korxonalarining (KO'B) kelajakdagi o'sishi istiqbolli ko'rinadi, bu joriy tendentsiyalar va yanada qulay ishbilarmonlik muhitini yaratishga qaratilgan amalga oshirilayotgan islohotlar uyg'unligidan kelib chiqadi. Kelgusi yillarda KO'B o'sishi traektoriyasiga bir qancha asosiy omillar ta'sir qilishi mumkin:

Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish:

O'zbekiston o'z iqtisodiyotida tarixan hukmronlik qilgan tabiiy resurslarga qaramlikdan voz

kechib, iqtisodiy diversifikatsiyani faol ravishda olib bormoqda. Ushbu siljish turli sohalarda, xususan, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishda kichik va o'rta biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Hukumat turizm, texnologiya va qayta tiklanadigan energiya kabi sohalarni ilgari surishda davom etar ekan, kichik va o'rta korxonalar ushbu diversifikatsiyaga hissa qo'shish va undan foyda olish uchun yaxshi mavqega ega bo'ladilar.

Hukumat islohotlari:

O'zbekiston hukumati kichik va o'rta biznes uchun biznes muhitini yaxshilashga qaratilgan ko'plab islohotlarni amalga oshirmoqda. Tartibga solish tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq imtiyozlarini berish, moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish kabi tashabbuslar kichik biznes uchun yanada qulay muhit yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu islohotlarga sodiqlikni davom ettirish, ehtimol, ko'proq tadbirkorlarni yangi korxonalarni boshlashga undaydi va mavjud kichik va o'rta biznes ni kengaytirishni qo'llab-quvvatlaydi.

Infratuzilmaga investitsiyalar:

Infratuzilmani rivojlantirishga, jumladan, transport, logistika va raqamli ulanishga doimiy investitsiyalar kichik va o'rta biznes o'sishiga yordam berish uchun juda muhimdir. Yaxshilangan infratuzilma kichik va o'rta korxonalariga bozorlarga osonroq kirish, xarajatlarni kamaytirish va ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish imkonini beradi. Maxsus iqtisodiy zonalar va biznes-inkubatorlarning tashkil etilishi zarur resurslar va xizmatlarni taqdim etish orqali kichik va o'rta biznes o'sishini yanada qo'llab-quvvatlaydi.

Raqamli iqtisodiyotning kengayishi:

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning jadal kengayishi kichik va o'rta biznes uchun katta o'sish imkoniyatlarini taqdim etadi. Ko'proq korxonalar elektron tijorat, raqamli marketing va fintech yechimlarini o'zlashtirar ekan, texnologiyadan foydalanadigan kichik va o'rta korxonalar mahsuldorlik va bozor imkoniyatlarini oshirishi mumkin. Internetning ortib borayotgan kirib borishi va mobil tijoratning o'sishi kichik va o'rta biznesga ham ichki, ham xalqaro bozorlarga yanada samarali kirish imkonini beradi.

Xalqaro bozorlarga kirish:

Kichik va o'rta korxonalarining savdo shartnomalari va raqamli platformalar orqali xalqaro bozorlarga kirish imkoniyatlari kengayadi. Hukumatning mintaqaviy hamkorlik va savdoni osonlashtirishga e'tibor qaratilishi natijasida kichik va o'rta korxonalar o'z mahsulot va xizmatlarini eksport qilish imkoniyatlarini kengaytiradi va shu orqali o'z daromad manbalarini diversifikatsiya qiladi va raqobatbardoshligini oshiradi.

Rivojlanayotgan tadbirkorlik ekotizimi:

biznes inkubatorlar, akseleratorlar va murabbiylik dasturlari tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan jonli tadbirkorlik ekotizimining paydo bo'lishi kichik va o'rta biznes o'rtasida innovatsiyalar va hamkorlikni rivojlantirmoqda. Ushbu ekotizim nafaqat yangi tadbirkorlarga o'z bizneslarini boshlashda yordam beradi, balki mavjud kichik va o'rta biznes ni o'zgaruvchan bozor dinamikasini kengaytirish va moslashish uchun zarur yordam bilan ta'minlaydi.

Xulosa:

Umuman olganda, O'zbekistondagi kichik va o'rta biznesning istiqboli optimistik bo'lib, amalga oshirilayotgan islohotlar, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va texnologik taraqqiyot tufayli sezilarli o'sish potentsialiga ega. Hukumat kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berish va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishda davom etar ekan, ushbu korxonalar mamlakatning iqtisodiy o'sishi, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsiyalarda tobora muhim rol o'ynaydi. O'zbekistondagi kichik va o'rta va o'rta biznes korxonalari ushbu imkoniyatlardan foydalanib, kelgusi yillarda mamlakatning iqtisodiy o'zgarishiga salmoqli hissa qo'shishga tayyor.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Osiyo taraqqiyot banki (OTB). (2020). O'zbekiston: kichik va o'rta korxonalar salohiyatini ochish
- 2.
3. Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC). (2021). O'zbekistonda kichik va o'rta korxonalar uchun moliyadan foydalanish imkoniyati
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2022). Kichik va o'rta korxonalar bo'yicha statistik byulleten .
5. Economist Intelligence Unit (EIU). (2021). O'zbekiston Davlat hisoboti
6. O'zbekistonni rivojlantirish milliy strategiyasi (2017-2021)
7. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi (UNDP). (2020). O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish: muammolar va imkoniyatlar .
8. Iqtisodiy va ijtimoiy tadqiqotlar byurosi. (2021). O'zbekistonda kichik va o'rta korxonalar: hozirgi holati va istiqbollari .